

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΣΗΜΕΙΩΤΙΚΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Απόστολος Μπενάσης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σ' αυτή την εργασία αποδώσαμε μερικούς βασικούς όρους της Σημειωτικής στα ελληνικά. Δεν αρκεστήκαμε όμως μόνο σε μια απλή μετάφραση. Θέλουμε εδώ να δείξουμε τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζει κανείς ζητήματα ορολογίας. Δεν αρκεί μόνο να μεταφράσουμε τον αντίστοιχο όρο στα ελληνικά πρέπει να κατανοήσουμε και το περιεχόμενό του. Έτσι, απαραίτητη προϋπόθεση είναι να χρησιμοποιήσουμε τα ίδια θεωρητικά κείμε

Η απόδοση της θεωρητικής ορολογίας στη γλώσσα μας παρουσιάζει δυσκολίες. Σε μερικές περιπτώσεις όσο κι αν ψάξουν οι ασχολούμενοι με το θέμα δε βρίσκουν καμιά απόδοση του όρου που τους απασχολεί και σε άλλες περιπτώσεις βρίσκονται μπροστά σε μια πληθώρα αποδόσεων που κάποτε είναι διαισθητικές και ευκαιριακές. Επιπλέον δεν αρκεί μόνο να μεταφράσουμε τον αντίστοιχο όρο στα ελληνικά· πρέπει πρώτα να καταλάβουμε το περιεχόμενό του.

Για την απόδοση της γαλλικής σημειωτικής ορολογίας, που θα μας απασχολήσει εδώ, χρειάζεται να καταφύγουμε στα ίδια τα κείμενα των θεωρητικών που δίνουν αρκετές πληροφορίες. Πρέπει ακόμη να έχουμε υπόψη τους σχολιαστές των κειμένων για να δούμε ποιες λύσεις προτείνουν σε θέματα ορολογίας. Από την άποψη αυτή ενδεικτική είναι η περίπτωση του Hawkes ο οποίος μιλώντας για το μοντέλο Greimas αποδίδει τους *acteurs* ως «characters» (χαρακτήρες) ⁽¹⁾. Στο λεξικό των Greimas - Courtis, *Semiotique. Dictionnaire raisonné de la thiorie du langage* ⁽²⁾, οι συγγραφείς, σε κάθε όρο που επεξηγούν, αισθάνονται την ανάγκη να γράψουν το αγγλικό του ισοδύναμο. Αναφέρουμε στην τύχη ορισμένα λήμματα: *irreuve/test*, *grandeur/entity*, *acteur/actor*, κτλ., πράγμα πολύ χρήσιμο για τον έλληνα μελετητή.

Οι απαιτήσεις, βέβαια, της ελληνικής γλώσσας είναι διαφορετικές από κείνες της αγγλικής ή της γαλλικής γι' αυτό και το πρόβλημα σε πολλές περιπτώσεις παραμένει. Φυσικά δεν ξεκινάει κανείς από την αρχή στην απόδοση της ορολογίας. Ήδη ο Ερατοσθένης Καψωμένος ⁽³⁾ έχει αποδώσει και εξηγήσει με επιτυχία βασικούς όρους της σημειωτικής όπως:

contrat = σύμβαση

irreuve qualifiante = δοκιμασία χαρακτηρισμού

irreuve principale = κύρια δοκιμασία

irreuve glorifiante = δοκιμασία δικαίωσης, κ.ά.

Ας δούμε, ωστόσο, και άλλους όρους- κλειδιά για τη μελέτη των σημειωτικών θεωρητικών κειμένων. Πρόκειται για τα εννοιολογήματα:

extroceptiviti

intiroceptiviti

proprioceptiviti

που αποδώσαμε αντίστοιχα ως

εξωδεκτικότητα

εσωδεκτικότητα

ιδιοδεκτικότητα

Οι όροι βρίσκονται στο βιβλίο του A. J. Greimas, *Sémiotique structurale* (1966), αλλά τα συμφραζόμενα δε βοηθούν στην απόδοσή τους. Μιλώντας για τους δυο πρώτους όρους ο ίδιος σημειώνει: «Το ενυπάρχον σύμπαν χωρίζεται, συνεπώς, σε δυο επίπεδα - το σημειολογικό και το σημασιολογικό - των οποίων οι συστατικοί άξονες, που ορίζουν κάθε επίπεδο στο σύνολό του, ταυτίζονται με έναν από τους δύο όρους της μετασημιακής κατηγορίας που αρθρώνεται σε

εξωδεκτικότητα (extéroceptivité) vs εσωδεκτικότητα (intéroceptivité) (4).

Τα πράγματα ξεκαθαρίζουν περισσότερο στο λεξικό των Greimas-Courties, που ήδη έχουμε αναφέρει. Διαβάζουμε εκεί: «Για να βρούμε κριτήρια ταξινόμησης των σημασιολογικών κατηγοριών που αρθρώνουν το σημασιολογικό σύμπαν (...) μπορούμε να καταφύγουμε σε μια ορισμένη ψυχολογία της αντίληψης που διακρίνει τις εξωδεκτικές (extéroceptives) ιδιότητες, ως προερχόμενες από τον εξωτερικό κόσμο, από τα εσωδεκτικά (intéroceptives) δεδομένα που δεν έχουν καμιά αντιστοιχία σ' αυτό τον κόσμο και προϋποτίθενται, αντίθετα, από την αντίληψη των πρώτων» (5).

Σχολιάζοντας τις έννοιες αυτές ο Ronald Schleifer (6) παρατηρεί: «Οι όροι extéroceptivité, intéroceptivité και proprioceptivité ορίζουν την ικανότητα ενός οργανισμού να δέχεται εξωτερικά ερεθίσματα (π.χ. η θέα ενός αρπακτικού πουλιού), εσωτερικά ερεθίσματα (η θέα ενός αρπακτικού πουλιού στα όνειρα του οργανισμού) και αυτοπαθή ερεθίσματα (η θέα του δικού του ποδιού)».

Τέλος ο ίδιος ο Greimas διευκρινίζει την έννοια proprioceptivité (ιδιοδεκτικότητα) στο άρθρο του «De la modalisation de l'être»: «Μια σημασιολογική κατηγορία», γράφει, «μπορεί να αξιοποιηθεί μέσα από την προβολή, στο τετράγωνο που την αρθρώνει, της θυμικής κατηγορίας της οποίας οι αντίθετοι όροι ονομάζονται *leuφορία* vs *ιδυσφορία*. Πρόκειται για μια «αρχετυπική» κατηγορία που λέγεται και ιδιο-δεκτική (proprio-ceptive), με τη βοήθεια

της οποίας κάθε ζωντανή ύπαρξη εγγράφεται σε μια κοινωνική σφαίρα, «αντιλαμβάνεται» τον εαυτό της και αντιδρά στο περιβάλλον της» (7).

Ασφαλώς τώρα μπορεί να τεθεί το ερώτημα ποια είναι η χρήση των όρων στη λογοτεχνία ώστε να δικαιολογείται όλη αυτή η ερμηνευτική προσπάθεια. Έχουμε μιλήσει γι' αυτό εκτεταμένα σε προηγούμενη εργασία μας (8), αλλά μπορούμε να πούμε γενικά ότι στη λογοτεχνία η *εξωδεκτικότητα* αναφέρεται στα εξωτερικά ερεθίσματα που δέχεται ένας δημιουργός και τα μεταφέρει στο έργο του, η *εσωδεκτικότητα* στην εσωτερική επεξεργασία και το μετασχηματισμό των εξωτερικών δεδομένων και η *ιδιοδεκτικότητα* στο πώς μια ζωντανή ύπαρξη αντιλαμβάνεται τον εαυτό της και αντιδρά στο περιβάλλον της.

Η επόμενη τριάδα όρων έχει απασχολήσει πολλούς μελετητές. Πρόκειται για τα λέξηματα *actant*, *acteur* και *πλε*. Όπως μας πληροφορεί ο A. J. Greimas (9) πρόκειται για ανεξάρτητες οντότητες. Ο *acteur* είναι μια λεξικοποιημένη μονάδα του λόγου, που το ελάχιστο σημασιακό του περιεχόμενο ορίζεται από την παρουσία των σημάτων: α) οντότητα *εικονική* (ανθρωπομορφική, ζωομορφική ή κάτι άλλο), β) *έμπυχο* και γ) *επιδεκτικό εξατομίκευσης* (που συγκεκριμενοποιείται, στην περίπτωση ορισμένων αφηγημάτων, με την απόδοση ενός κυρίου ονόματος. Ο *acteur* είναι ένα άτομο ολοκληρωμένο που αναλαμβάνει έναν ή περισσότερους ρόλους. Στο πεδίο όμως του *acteur* περιλαμβάνεται π.χ. ένα μαγικό χαλί ή μια εμπορική επιχείρηση. Γι' αυτό γενικεύοντας μπορούμε να πούμε ότι τα δρώντα πρόσωπα είναι οντότητες εξατομικευμένες, εικονικές που χαρακτηρίζονται από ένα σύνολο συγκεκριμένων ενεργειών. Ένας *acteur* μπορεί να είναι εξατομικευμένος (π.χ. ο Πέτρος) ή συλλογικός (π.χ. το πλήθος), εικονικός (ανθρωπομορφικός ή ζωομορφικός) ή αφηρημένος (π.χ. η τύχη). Για όλους αυτούς τους λόγους μεταφράσαμε το *acteur* ως *δρων πρόσωπο*.

Το λέξημα *πλε* αποδίδεται εύκολα στα νέα ελληνικά. Πρόκειται για το ρόλο. Οι πληροφορίες όμως που μας δίνει για το εννοιολόγημα αυτό ο A. J. Greimas είναι πολύ σημαντικές για να καταλάβουμε τη λειτουργία του και να αποφεύγουμε τις παρανοήσεις. Ο ρόλος εκδηλώνεται στο επίπεδο του λόγου από τη μια μεριά ως μια ιδιότητα, ως ένα χαρακτηριστικό του δρώντος προσώπου, και από την άλλη μεριά δεν είναι παρά η ονομασία που συμπεριλαμβάνει ένα πεδίο λειτουργιών (δηλαδή συμπεριφορών). Το ελάχιστο σημασιακό περιεχόμενο του ρόλου είναι κατά συνέπεια ταυτόσημο με αυτό του δρώντος προσώπου, μόνο που δεν έχει το σήμα εξατομίκευση. Ο ρόλος είναι επομένως μια έμπυχη οντότητα, αλλά ανώνυμη και κοινωνική (π.χ. ο φανφαρόνος, ο ευγενής πατέρας, ο προδότης). Ο ρόλος συμμετέχει συγχρόνως σε μια αφηγηματική δομή βάθους

και σε επίπεδο κειμενικής επιφάνειας. Αρκετές επεξηγηματικές πληροφορίες για τη λειτουργία του ρόλου μας δίνει ο Patrice Pavis (10).

Ο Greimas δανείστηκε τον όρο *actant* από τον Tesnière (11) και τον ανέπτυξε περαιτέρω. Όπως σημειώνει ο δεύτερος οι *actants* είναι όντα ή πράγματα που συμμετέχουν σε μια διαδικασία με οποιαδήποτε μορφή, έστω κι αν πρόκειται για ένα βουβό ρόλο. Σχολιάζοντας ο Greimas τους *actants* παρατηρεί ότι στο Bernanos ορισμένοι *actants* είναι δυνάμεις ικανές για δράση (12). Οι *actants* είναι μονάδες του αφηγήματος. Αν λάβουμε υπόψη τα παραπάνω μπορούμε να τους αποδώσουμε στα ελληνικά ως *δρώσες μονάδες* ή ως *δρώσες δυνάμεις*. Η έννοια της δρώσας μονάδας/δρώσας δύναμης έχει το πλεονέκτημα να αντικαθιστά τον όρο *personnage* (= χαρακτήρας) καθώς και τις *dramatis personae* του Propp, επειδή καλύπτει όχι μόνο ανθρώπινες υπάρξεις, αλλά επίσης ζώα, αντικείμενα ή έννοιες.

Με τις έννοιες που αναφέραμε σχετίζονται τα εννοιολογήματα:

modèle actantiel = μοντέλο δράσης

roles actantiels = ρόλοι δράσης

roles thematiques = θεματικοί ρόλοι

Μια διευκρίνιση πρέπει να γίνει για το λέξημα *semantique* που έχει, αποδοθεί στα ελληνικά ως *σημαντική* και ως *σημασιολογία*. Έχει διευκρινιστεί ότι οι όροι είναι ισοδύναμοι. Και αυτό δεν είναι λάθος. Πιστεύουμε όμως ότι στην περίπτωση του A. J. Greimas θα πρέπει να κρατήσουμε την απόδοση *σημαντική*, γιατί ο ίδιος πιστεύει πως η σημασιολογία είναι υπάλληλη έννοια της σημαντικής. Ας προσέξουμε όσα γράφει για τη σημασιολογία: «Ο όρος ορίζει, στη λεξιλογική σημαντική, την προσέγγιση που σκοπεύει να περιγράψει τις σημασίες ξεκινώντας από τα ελάχιστα σήματα (ή από τα λεξήματα)». Συνεπώς το *semantique* πρέπει να αποδοθεί με το λέξημα σημαντική. Το λέξημα *σημασιολογία* θα χρησιμοποιηθεί σε άλλες περιπτώσεις. Η σημασιολογία συνήθως είναι αντίθετη της ονομασιολογίας (onomasiologie)» (13).

Μερικές φορές η καθημερινή χρήση μας δυσκολεύει στην απόδοση όρων. Αναφερόμαστε στην περίπτωση του *solidariti*. Πριν από κάμποσο καιρό τα μαζικά μέσα ενημέρωσης μας βομβάρδιζαν με τις περιπέτειες της «αλληλεγγύης» στην Πολωνία και συνεχώς βλέπαμε τον πρόεδρό της στην τηλεόραση. Και δεν είχαν άδικο όσοι μετέφρασαν το *solidariti* ως «αλληλεγγύη». Αυτή είναι η πρώτη σημασία που βρίσκουμε στα λεξικά. Ήδη ο Γ. Μπαμπινιώτης (14) έχει διευκρινίσει ότι πρέπει να είναι διαφορετική η απόδοση στη

γλωσσολογία. Πρόκειται για το *ενιαίο σύνολο* (solidariti). Δίπλα σ' αυτή τη γλωσσολογική ερμηνεία μπορούμε να προσθέσουμε την άποψη των Greimas-Courties που λένε: «Ο L. Hjelmslev εισήγαγε τον όρο *solidariti* για να ονομάσει την αμοιβαία προϋπόθεση, που αναγνωρίζεται στη συνταγματική αλυσίδα. Η χρήση τείνει να εφαρμόσει αυτή την έννοια εξίσου στις παραδειγματικές σχέσεις» (15). Με το *solidariti*, λοιπόν, στη σημειωτική εννοούμε την *αμοιβαία προϋπόθεση*.

Ένα από τα εργαλεία που χρησιμοποιούμε σήμερα στην ανάλυση των κειμένων είναι το *carte semiotique*. Με το σημειωτικό τετράγωνο όμως σχετίζεται το πρόβλημα της *veridiction*. Κατ' αρχάς πρέπει να εξετάσουμε τι σημαίνει η λέξη. Αυτή τη φορά το παράθεμα που ακολουθεί είναι διευκρινιστικό. «Η θεωρία του Saussure θέτοντας ως αξίωμα την αυτονομία, τον ενυπάρχοντα χαρακτήρα κάθε γλώσσας και, συγχρόνως, την αδυναμία προσφυγής σ' ένα εξωτερικό αντικείμενο αναφοράς, εξανάγκασε τη σημειωτική να ενδιαφερθεί όχι μόνο για το πρόβλημα της αλήθειας, αλλά για το πρόβλημα του να μιλάμε αληθινά, της αληθολογίας» (16). Θα αναρωτηθείτε ίσως γιατί μεταφράσαμε τον όρο ως *αληθολογία* και δεν προτιμήσαμε το *αληθινότητα* που έχει προταθεί (17). Δίνουμε το τελευταίο τμήμα του παραθέματος στη γλώσσα του πρωτοτύπου «non pas le probleme de la veriti, mais celui du dire-vrai, de la veridiction». Στα αγγλικά το ίδιο τμήμα έχει μεταφραστεί ως εξής: «not the problem of truth, but that of truth-saying, of veridiction» (18). Όλα αυτά μας επιτρέπουν να αποδώσουμε το *veridiction* ως *αληθολογία*. Η αληθολογία έχει σχέση με τις κατηγορίες *αληθινό vs ψεύτικο*, *μυστικό vs απάτη*. Αυτές δημιουργούν ένα άλλο τετράγωνο. Το τετράγωνο αυτό έχει ονομαστεί από τον μελετητή του Greimas Donald Maddox (19) «the veridictory square», δηλαδή *αληθολογικό τετράγωνο* ή *τετράγωνο της αληθολογίας*. Μπορούμε να κρατήσουμε όποια ερμηνεία ταιριάζει στο γλωσσικό μας αίσθημα. Το τετράγωνο της αληθολογίας είναι, κατά τη γνώμη μας πολύ λειτουργικό στην ανάλυση των κειμένων (20).

Έχουμε παρατηρήσει ότι υπάρχει η τάση να μεταφράζεται το γαλλικό *faire* με το *πράττειν*. Η χρήση του απαρεμφάτου δεν είναι βέβαια αμάρτημα, μας οδηγεί όμως σε σκέψεις μήπως μπορεί να βρεθεί καλύτερη λύση. Προτού ασχοληθούμε με το αφηγηματικό πρόγραμμα, είναι αναγκαίες ορισμένες προκαταρκτικές διευκρινίσεις. Αρχίζουμε με το *εκφώνημα* (ιποσι) που σημαίνει «κάθε οντότητα προικισμένη με νόημα, είτε αυτή ανήκει στην ομιλούμενη αλυσίδα είτε στο γραπτό κείμενο» (21). Έτσι έχουμε τα συντάγματα *sujet d'itat* και *sujet de faire*. Δε θα δυσκολευτούμε να αποδώσουμε το πρώτο ως *εκφώνημα κατάστασης*. Το δεύτερο όμως πώς θα μεταφραστεί; Πρόκειται, όπως ξέρουμε, για ένα υποκείμενο που έχει αποκτήσει την τροπική ικανότητα. Είναι ένα υποκείμενο ικανό να

περάσει σε δράση. Είναι τελικά ένα ενεργοποιημένο υποκείμενο και πρέπει να αποδοθεί ως υποκείμενο δράσης. Στους δυο τύπους στοιχειωδών εκφωνημάτων - εκφωνήματα κατάστασης (*inoncis d'etat*) και εκφωνήματα δράσης (*inoncis de faire*) - αντιστοιχούν δυο είδη υποκειμένων: τα υποκείμενα κατάστασης (που χαρακτηρίζονται από τη σχέση ζεύξης με τα αντικείμενα αξίας και τα υποκείμενα δράσης που ορίζονται από τη σχέση του μετασχηματισμού. Γνωρίζουμε ότι η πορεία του υποκειμένου δράσης συνίσταται στην απόκτηση των ικανοτήτων και την ολοκλήρωση των τελέσεων, ενώ η πορεία του υποκειμένου κατάστασης παρουσιάζεται ως μια διαδοχή «καταστάσεων ψυχής», που παρουσιάζουν μεταπτώσεις (22). Γενικότερα, το υποκείμενο δράσης εμφανίζεται ως ένας δράστης, ως ένα ενεργό στοιχείο που συγκεντρώνει κάθε δυνατότητα δράσης, ενώ το υποκείμενο κατάστασης εμφανίζεται ως ένας πάσχων που παθητικά δέχεται όλα τα ερεθίσματα του κόσμου, τα οποία εγγράφονται στα αντικείμενα που το περιβάλλουν (23). Μπορούμε τώρα να ασχοληθούμε με το *programme narratif* (24) που αποδώσαμε στα ελληνικά ως *αφηγηματικό πρόγραμμα*. Αυτό το σύνταγμα ασφαλώς δεν παρουσιάζει δυσκολία στη μετάφραση. Το αναφέρουμε για να εξηγήσουμε στη συνέχεια άλλους όρους που σχετίζονται μ' αυτό. Επιπλέον θέλουμε να αποδώσουμε εδώ μια σημειωτική σημειογραφία με γράμματα και αριθμούς που διαφορετικά θα ήταν ακατανόητη. Το αφηγηματικό πρόγραμμα (που συντομογραφείται ως PN) είναι ένα στοιχειώδες σύνταγμα της αφηγηματικής σύνταξης επιφάνειας, το οποίο αποτελείται από ένα εκφώνημα δράσης που έχει ως συμπλήρωμα ένα εκφώνημα κατάστασης. Το αφηγηματικό πρόγραμμα πρέπει να ερμηνευθεί ως μια αλλαγή κατάστασης που πραγματοποιείται από ένα οποιοδήποτε υποκείμενο (s_1) που επηρεάζει ένα οποιοδήποτε υποκείμενο (s_2). Μπορεί δε να αναπαρασταθεί με τις ακόλουθες μορφές:

$$PN = F [S_1 \rightarrow (S_2 \cap Ov)]$$

$$PN = F [S_1 \rightarrow (S_2 \cup Ov)]$$

όπου: F = λειτουργία

S_1 = υποκείμενο δράσης

S_2 = υποκείμενο κατάστασης

Ov = αντικείμενο επενδεδυμένο σημασιακά με μια αξία (v)

{ } = εκφώνημα δράσης

() = εκφώνημα κατάστασης

→ = λειτουργία δράσης

$\cup \cap$ = ζεύξη (σύζευξη ή διάζευξη) που δείχνει την τελική κατάσταση, τις συνέπειες της δράσης.

Ένα απλό αφηγηματικό πρόγραμμα θα μετασχηματιστεί σε σύνθετο, όταν απαιτεί την προκαταρκτική πραγματοποίηση ενός άλλου PN: π.χ. η περίπτωση ενός πιθήκου που για να φτάσει μια μπανάνα πρέπει πρώτα να αναζητήσει ένα ξύλο. Το γενικό PN ονομάζεται *αφηγηματικό πρόγραμμα βάσης* (PN base), ενώ τα προϋποτιθέμενα και αναγκαία αφηγηματικά προγράμματα ονομάζονται *αφηγηματικά προγράμματα χρήσης* (PN d'usage). Τα τελευταία είναι άπειρα και εξαρτώνται από την περιπλοκότητα της προς εκτέλεση δοκιμασίας. Θα τα σημειώνουμε ως (PNu 1, 2 ...). Το PN χρήσης μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε από το ίδιο το υποκείμενο είτε από ένα άλλο υποκείμενο, αντιπρόσωπο του πρώτου. Στη δεύτερη περίπτωση θα χρησιμοποιήσουμε τον όρο *αφηγηματικό πρόγραμμα παράρτημα* (PN appendice) και θα το συμβολίζουμε με PN (Pna).

Θα τελειώσουμε με την απόδοση τριών όρων που δείχνουν τις τάσεις της σημειωτικής στις μέρες μας. Πρόκειται για τη σημειωτική της *χειραγώγησης* (simiotique de la manipulation), (τη χειραγώγηση του υποκειμένου από τον πομπό), τη σημειωτική της *δράσης* (simiotique de l'action) (την απόκτηση της ικανότητας από το υποκείμενο) και τη σημειωτική της *αναγνώρισης* (simiotique de la sanction) (κρίσεις για τον εαυτό μας και για άλλα υποκείμενα). Τα εννοιολογήματα αυτά έχουν αποδειχθεί λειτουργικά στην ανάλυση των κειμένων όπως έχουμε δείξει σε προηγούμενη εργασία μας (25).

Η ενασχόληση με την απόδοση της σημειωτικής ορολογίας στα ελληνικά καταδεικνύει την ανάγκη της γνώσης των θεωρητικών κειμένων. Δεν πρόκειται για μια ευκαιριακή ενασχόληση, αλλά για μια αναζήτηση που αναδεικνύει τις δυνατότητες της γλώσσας μας να αποδώσει σφαιρικά νέες έννοιες στηριζόμενη στο πλούσιο εννοιολογικό της αποθεματικό. Απαραίτητη προϋπόθεση κάθε φορά είναι οι όροι που μεταφράζουμε να είναι λειτουργικοί στο νέο συμφραστικό τους περιβάλλον. Από την άλλη μεριά δεν πρέπει να τους αντιμετωπίζουν με σκεπτικισμό όσοι δεν ασχολούνται με το θέμα. Ας μην ξεχνούμε ότι η θεωρητική σκέψη έχει τις ρίζες της στην πατρίδα μας. Το σημειωτικό εγχείρημα, επομένως, δεν είναι ξένο προς τους δικούς μας δοκιμασμένους τρόπους σκέψης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Terence, Hawkes, *Structuralisme and semiotics*, London: Methuen & CO. LTD, 1983, σ. 90.
2. A. J. Greimas - J. Courtis, *Simiologique. Dictionnaire raisonné de la thorie du langage*, Paris: Hachette, 1979.
3. Ερατοσθένης Καψωμένος, «Μεθοδολογικές προτάσεις για την ανάλυση της αφήγησης», *Νεοελληνική Παιδεία*, 1987, 3(9), σσ. 11-24.
4. A. J. Greimas, *Simantique Structurale*, Paris:Larousse, 1966, σ. 106.
5. A. J. Greimas - J. Courtis, *Simiologique. Dictionnaire raisonné de la thorie du langage*, ό.π., σ. 141.
6. Ronald Schleifer, «Introduction», A. J. Greimas, *Structural Semantics. An Attempt at a Method*, μετ. D. McDowell, R. Schleifer, A. Velie, Lincoln and London: University of Nebraska Press, 1983, σ. xxii.
7. A. J. Greimas, «De la modalisation de l'ktre», *Du sens II*, Paris: Seuil, 1983, σ. 93.
8. Απόστολος Μπενάτσης, *Η ποιητική μυθολογία του Τάσου Λεβαδίτη*, Πρόλογος Ερατοσθένης Γ. Καψωμένος, Αθήνα: Επικαιρότητα, 1991, σσ. 162, 253, 347.
9. A. J. Greimas, «La structure des actants du récit», *Du sens*, Paris: Seuil, 1970, σσ. 249-270.
10. Patrice Pavis, *Dictionnaire du Theatre*, Paris: Editions Sociales, 1980, σσ. 349-350.
11. Luciene Tesnière, *Elements de syntaxe structurale*, Paris: Klincksieck, 1969, σ. 102.
12. A. J. Greimas, *Simantique Structurale*, ό.π. σ. 243.
13. A. J. Greimas - J. Courtis, *Simiologique. Dictionnaire raisonné de la thorie du langage*, ό.π., σ. 332.
14. Γ. Μπαμπινιώτης, *Θεωρητική γλωσσολογία*, Αθήνα, 1986, σ. 39, 229.
15. A. J. Greimas - J. Courtis, *Simiologique. Dictionnaire raisonné de la thorie du langage*, ό.π., σ. 358.
16. A. J. Greimas - J. Courtis, *Simiologique. Dictionnaire raisonné de la thorie du langage*, ό.π., σ. 417.
17. A. J. Greimas, «Οι συντελεστές, οι τελεστές και τα σχήματα», *Θεωρία της αφήγησης*, μετ. Καίτη Παπουτσά, Αθήνα: Εξάντας, 1991, σ. 164.
18. A. J. Greimas - J. Courtis, *Semiotics and Language. An Analytical Dictionary*, μετ. Larry Crist, Daniel Patte, James Lee, Edward McMachon II, Gary Phillips, Michael Rengstorf, Bloomington: Indiana University Press, 1982, σ. 367.

19. Donald Maddox, «Veridiction, Verifiction, Verifactions: Reflexions on Methodology», *New Literary History*, 1989, 20(3), σ. 663.
20. Απόστολος Μπενάσης, «Ζητήματα αληθολογίας στο Στόχο του Μανώλη Αναγνωστάκη», *Το σημειωτικό τετράγωνο. Σύγχρονες ερμηνευτικές προσεγγίσεις στη λογοτεχνία*, Αθήνα: Επικαιρότητα, 1994, σσ. 21-33.
21. A. J. Greimas - J. Courtis, *Simiotique. Dictionnaire raisonné de la théorie du langage*, ό.π., σ. 123.
22. A. J. Greimas, «De la colthre. Itude de simantique lexicale, *Du sens II*, ό.π., σ. 229.
23. A. J. Greimas, «De la modalisation de l'κtre», *Du sens II*, ό.π., σ. 97.
24. A. J. Greimas - J. Courtis, *Simiotique. Dictionnaire raisonné de la théorie du langage*, ό.π., σσ. 297-298.
25. Απόστολος Μπενάσης, *Κωνσταντίνος Θεοτόκης. Πάθη-Δράση-Κώδικες*, Αθήνα: Επικαιρότητα, 1995, σσ. 59-65.

Απόστολος Μπενάσης
Επίκουρος Καθηγητής
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
Γιάννη Σταθά 6 Α
45221 Ιωάννινα
τηλ. 0651-37518